

خلاصه سیاستی

"ارتقای عملکرد مراقبت‌های بهداشتی اولیه در مدیریت همه‌گیری بیماری‌های عفونی در ایران"

خلاصه اجرایی

مراقبت‌های بهداشتی اولیه (PHC) به عنوان اولین سطح تماس نظام سلامت با جامعه، نقش حیاتی در مدیریت همه‌گیری‌های بیماری‌های عفونی مانند کووید-۱۹ دارد. لذا وجود یک راهنمای جامع برای ارتقای عملکرد و نقش این بخش در مدیریت بهتر همه‌گیری بیماری‌های عفونی امری ضروری به نظر می‌رسد. این مطالعه با هدف طراحی بسته سیاستی برای ارتقای عملکرد و نقش PHC در مدیریت همه‌گیری‌ها انجام شد. یافته‌ها نشان می‌دهد که PHC در ایران با چالش‌هایی مانند کمبود منابع، نبود هماهنگی بین‌بخشی، و ضعف در سیستم نظارتی مواجه است. برای بهبود این وضعیت، بسته سیاستی پیشنهادی شامل ۶ موضوع استراتژیک (شامل مدیریت و رهبری، توانمندسازی، تأمین و مدیریت منابع، هماهنگی، ارائه خدمات، پایش و ارزشیابی)، ۱۸ استراتژی کلان، و ۹۸ مداخله اجرایی است که بر مدیریت یکپارچه، توانمندسازی نیروی انسانی، و تقویت زیرساخت‌ها تأکید دارد. اجرای این بسته سیاستی می‌تواند به مدیریت مؤثرتر همه‌گیری‌های آینده کمک کند.

مشکل یا مسئله

همه‌گیری بیماری‌های عفونی مانند کووید-۱۹ نه تنها فشار بی‌سابقه‌ای بر نظام‌های سلامت وارد می‌کنند، بلکه نظام‌های اقتصادی و اجتماعی جوامع را نیز تحت تأثیر زیادی قرار می‌دهند. در این شرایط، PHC به عنوان خط مقدم مقابله، نقش کلیدی در شناسایی، پیشگیری، و کنترل اپیدمی بیماری‌های عفونی دارد. با این حال، سیستم PHC در ایران برای مدیریت مؤثر این نوع اپیدمی‌ها در سالهای اخیر با چالش‌های متعددی رو به رو بوده است:

- کمبود منابع: نبود تجهیزات کافی، نیروی انسانی آموزش‌ندیده، و محدودیت بودجه
- ضعف هماهنگی: نبود ارتباط مؤثر بین سطوح مختلف نظام سلامت و سایر بخش‌های دولتی
- چالش‌های نظارتی: عدم وجود شاخص‌های دقیق برای ارزیابی عملکرد PHC در شرایط بحران

این چالش‌ها باعث کاهش اثربخشی PHC در مدیریت همه‌گیری‌ها شده و نیاز به سیاست‌گذاری جامع را ضروری می‌سازد.

گزینه‌های سیاستی

۱. ادامه و حفظ سیاست فعلی که تمرکز بر بیمارستان‌ها و خدمات درمانی در بحران‌ها داشته و با کم‌توجهی به نقش PHC مواجه هست.
۲. گزینه پیشنهادی: تقویت PHC از طریق:

- ادغام نقش‌های PHC در برنامه‌ریزی ملی مدیریت بحران
- افزایش سرمایه‌گذاری در منابع انسانی و تجهیزات
- ایجاد سیستم نظارتی مبتنی بر شاخص‌های عملکرد

توصیه‌های سیاست‌گذاری

۱. مدیریت و رهبری:
 - تشکیل کمیته‌های بحران در سطح محلی و ملی با مشارکت PHC
 - تدوین پروتکل‌های استاندارد برای پاسخگویی مؤثرتر به همه‌گیری بیماری‌های عفونی
 - ۲. توانمندسازی نیروی انسانی:
 - آموزش مداوم کارکنان PHC در زمینه مدیریت بحران و بیماری‌های عفونی
 - استفاده از فناوری‌های دیجیتال برای آموزش و نظارت
 - ۳. تأمین و مدیریت منابع:

Li D, Howe AC, Astier-Peña MP. Primary health care response in the management of pandemics: Learnings from the COVID-19 pandemic. *Atención Primaria*. 2021 Dec 1;53:102226.

Sarti TD, Lazarini WS, Fontenelle LF, Almeida AP. Organization of Primary Health Care in pandemics: a rapid systematic review of the literature in times of COVID-19. *medRxiv*. 2020 Jul 7:2020-07.

Shami E, Gholipour K, Khayatzaheh S, Azami-Aghdash S. The performance of primary health care in the management of the Covid-19 in Iran and the existing challenges and strategies on the way to confront the pandemics: A qualitative study. *Journal of Education and Health Promotion*. 2025 Jan 1;14(1):42.

نویسندگان

صابر اعظمی آغداش^۱، کمال قلی پور^۲، الهام شامی^۳

^۱ دانشیار سیاست گذاری سلامت، مرکز تحقیقات فلسفه و تاریخ پزشکی دانشگاه علوم پزشکی تبریز، تبریز، ایران

^۲ دانشیار مدیریت خدمات بهداشتی درمانی، مرکز تحقیقات مدیریت خدمات بهداشتی درمانی تبریز، دانشگاه علوم پزشکی تبریز، تبریز، ایران

^۳ دکترای تخصصی مدیریت خدمات بهداشتی درمانی، مرکز تحقیقات مدیریت خدمات بهداشتی درمانی تبریز، دانشگاه علوم پزشکی تبریز، تبریز، ایران

- افزایش بودجه اختصاصی برای PHC در شرایط بحران

- تأمین تجهیزات حفاظتی و تشخیصی برای مراکز بهداشتی

۴. هماهنگی بین بخشی :

- ایجاد پلتفرم‌های ارتباطی بین PHC، بیمارستان‌ها، و سازمان‌های مرتبط

- مشارکت جامعه محلی در برنامه‌ریزی و اجرای اقدامات پیشگیرانه

۵. پایش و ارزشیابی :

- طراحی شاخص‌های عملکردی برای ارزیابی نقش PHC در مدیریت همه‌گیری

- استفاده از داده‌های واقعی برای بهبود مستمر خدمات

مواد پشتیبان

- نقش مراقبت‌های بهداشتی اولیه در همه‌گیری‌های بیماری‌های عفونی در دنیا (پیوست ۱)

منابع

Organization WH. 2019 Novel Coronavirus (2019-nCoV): strategic preparedness and response plan WHO; 2020 [up-dated 2020 Feb 3; cited 2020 Mar 4]. 2020.

Shami E, Gholipour K, Naghibi D, Azami-Aghdash S. The roles and challenges of the primary health care systems in epidemic management: a scoping review. *Primary health care research & development*. 2023 Jan;24:e55.